

О. В. Зінченко, доктор історичних наук, доцент

АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ МОНАРХІЇ Ш. Л. ДЕ МОНТЕСК'Є В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ Б. М. ЧИЧЕРІНА

Здійснено порівняльний аналіз викладених французьким просвітителем XVIII ст. Ш. Л. де Монтеск'є та провідним теоретиком лібералізації Російської імперії XIX ст. Б. М. Чичеріним концепцій конституційної монархії. Головну увагу приділено викладу мислителями сутності поділу гілок влади, зазначеним Чичеріним недолікам концепції Монтеск'є та обґрунтуванню запропонованих ним положень щодо їх усунення.

Ключові слова: поділ гілок влади, конституційна монархія.

Актуальність проблеми полягає у необхідності піднесення рівня правової культури населення, оскільки вона нерозривно пов'язана з політичними і громадянськими правами, парламентаризмом і законністю дій органів державної влади. Виникає і необхідність звільнення свідомості громадян від тенденційних оцінок творчості названих просвітителів, а також від марксистсько-ленінських тлумачень «буржуазного» лібералізму, парламентаризму, сутності поділу гілок влади та тези про революційну доцільність замість законності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про внесок Ш. Л. де Монтеск'є в опрацювання концепції конституційної монархії та теорії поділу гілок влади писали правознавці, філософи, історики, політологи, соціологи багатьох поколінь усіх цивілізованих країн світу, що фактично унеможливило їх хоча б звужений перелік. Сутності чичерінської концепції конституційної монархії різною мірою торкалися дорадянські та радянські дослідники В. Астахов, С. Бахрушин, В. Гер'є, В. Гессен, М. Дювернуа, В. Зорькін, Л. Іскра, Г. Кізелшштейн, Н. Купріц, Ш. Левін, А. Маркін, С. Татарніков, І. Михайловський, Л. Новікова, І. Сіземська, Ф. Петров, Н. Пірумова та ін. До них слід додати сучасних українських дослідників М. Зенкіна, В. Медісон, Л. Ларченко, В. Степіко та автора цієї статті [1]. Однак ще не виходили друком присвячені порівняльному аналізу концепції конституційної монархії означених правознавців. У зв'язку з цим **метою** статті становить спроба усунути такий недолік.

Виклад основного матеріалу. Видатний французький просвітник XVIII ст. Шарль Луї де Монтеск'є (1689–1755) у своїй головній праці «Про дух законів» досить часто торкався різних аспектів сутності монархічної влади взагалі [2, с. 175–281]. Конкретно ж своє бачення конституційної монархії він виклав у шостій главі («Про державний устрій Англії») одинадцятої книги («Про закони, що встановлюють політичні свободи в її ставленні до державного устрою») [2, с. 290–300]. Мислитель вмотивовував звернення своєї уваги на конституційну монархію тим, що «безпосереднім предметом» такого державного устрою «є політична свобода» [2, с. 290]. Він виходив із тези про те, що найважливішу умову забезпечення політичної свободи громадян становить поділ гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової. «Коли влада законодавча та виконавча об'єднуються в одній особі чи установі, – констатував Монтеск'є, – то свободи не буде», оскільки тут видаватимуться «тиранічні закони з тією метою, щоб так же тиранічно їх і застосовувати» [2, с. 290]. За його висловом, не буде свободи й у тому разі, коли судова влада не відокремлюється від влади законодавчої та виконавчої, що дозволяє судді чинити свавілля та гноблення [2, с. 290]. Автор доходив висновку про те, що «усе загинуло б, коли б в одній і тій самій особі чи установі поєднувалися ці три влади: влада творити закони, влада виконувати постанови загальнодержавного характеру та влада засуджувати злочини чи позови приватних осіб» [2, с. 290–291]. Аналізуючи конкретні історичні факти минулого і сучасності, Монтеск'є доводив, що поєднання в одній особі чи установі усіх трьох виявів влади або привласнення усіх основних посад надають деспотичного характеру як монархічній, так і республіканській формі державного устрою [2, с. 291].

Монтеск'є писав, що для громадянина політична свобода є душевним спокоєм, який ґрунтується на переконанні у своїй безпеці. У зв'язку з тим, що у вільній державі будь-яка вільна людина повинна управляти самою собою, законодавча влада має належати всьому народу у вигляді народного представництва [2, с. 290, 292–293]. Він виступав за надання права голосу для його обрання всім громадянам, за винятком визнаних недієздатними [2, с. 293]. При цьому мислитель зазначав необхідність забезпечувати інтереси всіх прошарків населення, що можливе за умови поділу представницьких зборів на дві частини: простого народу та «вельможних» громадян [2, с. 293–294]. Просвітник виходив із наявності в будь-якому суспільстві досить незначної частини людей, що відрізняються перевагами народження, багатства, почестей, і частка їх участі

у законодавчих зборах має відповідати їх ролі у державному житті. Досягнення такої відповідності він убачав у формуванні особливих зборів, які наділяються правом скасовувати рішення народних зборів, і навпаки. «Таким чином, – констатував Монтеск'є, – законодавчу владу було б доручено і зборам “вельможних”, і зборам представників народу, кожне з яких мало б свої окремі наради, свої окремі інтереси та цілі» [2, с. 294].

На погляд Монтеск'є, законодавчі збори «вельможних» мають бути спадковими. Оскільки ж спадкова влада може переслідувати свої окремі інтереси, забуваючи про інтереси народу, то необхідно позбавити її права вирішувати податкові питання і взагалі залишити за нею лише право скасовувати, а не постановляти [2, с. 294]. Мислитель зауважував, що законодавчі збори мають збиратися за власним розсудом, Однак вони не повинні самі себе розпускати, інакше поставала б загроза того, що цей розпуск ніколи б не відбувся у разі замаху на виконавчу владу. А тому необхідно, аби час скликання і тривалість засідань цих зборів визначала виконавча влада. Коли виконавча влада не матиме права зупиняти дії законодавчих зборів, останні можуть перетворитися на деспотичні, маючи можливість надати собі будь-яких повноважень і знищити всі інші гілки влади. І навпаки, законодавча влада не повинна мати права зупиняти дії виконавчої влади, оскільки остання є обмеженою вже самою своєю природою, і предметом її діяльності є питання, що потребують швидкого вирішення. При цьому законодавча влада має право і змушена розглядати, яким чином виконуються ухвалені нею закони [2, с. 295–296]. Монтеск'є додавав, що законодавча влада не повинна ухвалювати безстрокових постанов, оскільки в цьому разі виконавча влада вже не залежатиме від неї. Особливо це стосується постанов стосовно збройних сил. Армія повинна підпорядковуватися виконавчій владі, оскільки їй належить діяти, а не міркувати. Коли ж армія залежатиме лише від законодавчих зборів, правління в країні перетвориться на військове. З метою ж попередження зловживання армією з боку виконавчої влади вона має представляти народ [2, с. 298–299].

На думку Монтеск'є, виконавча влада має концентруватися в руках монарха, оскільки це правління майже завжди вимагає швидких дій і краще здійснюється однією особою [2, с. 295]. Виконавча влада повинна брати участь у законодавстві своїм правом скасування рішень, без якого вона дуже швидко втратила б свої повноваження. Однак вона загине й у тому разі, коли законодавча влада почне брати участь у здійсненні виконавчої влади. Коли монарх братиме участь у законодавстві своїм правом видавати постанови, то свобода зникне. Оскільки йому потрібно брати участь у законодавстві з метою власного захисту, вона повинна виражатися тільки у праві скасування. Саме через це виконавча влада не повинна входити в обговорення справ. Їй достатньо обмежитися лише правом відхилення будь-якого рішення, яке видається для неї небажаним [2, с. 295–298]. Отже, Монтеск'є вбачав основний принцип конституційної монархії в поділі законодавчих зборів на дві частини, які взаємно стримують одна одну і при цьому поєднуються виконавчою владою, яка, у свою чергу, зв'язується владою законодавчою [2, с. 298]. При цьому він свідомо обходив питання про втілення в життя політичних та громадянських свобод в Англії. «Не моя справа міркувати про те, – наголошував Монтеск'є, – чи користуються в дійсності англійці цією свободою, чи ні. Я задовольняюсь вказівкою на те, що вони встановили її за допомогою своїх законів, і не шукаю більшого» [2, с. 300].

Що ж до третьої гілки влади – влади судової, то, на погляд Монтеск'є, вона «у певному сенсі зовсім не є владою» [2, с. 294]. Однак він виклав деякі думки стосовно неї. Просвітник виступав проти постійно діючих судів і був прихильником їх формування із представників народу та обмеження їх чинності певним строком [2, с. 291]. На його погляд, судова влада не повинна пов'язуватися ні з певним становищем, ні з певною професією. За умови тяжких обвинувачень необхідно надавати злочинцю право самому обирати своїх суддів. Склад суду не повинен бути постійним, однак у його виразах має панувати незмінність з точним застосуванням тексту закону. За умови відображення у виразах лише приватної думки судді людям довелося б жити без певного розуміння накладених на них суспільством обов'язків. Потрібно також забезпечувати рівність громадянського становища суддів з підсудним [2, с. 292]. Монтеск'є вважав, що «вельможні» мають підлягати суду не звичайних суддів, а тієї частини законодавчих зборів, яка складається із «вельможних» громадян. При цьому обвинувачувати подібних підсудних повинні народні збори, а виносити вирок – збори «вельможних», які не мають з першими ні спільних інтересів, ні однакових пристрастей [2, с. 297].

Отже, Монтеск'є вбачав визначальну сутність конституційної монархії у поділі гілок влади, що забезпечувало різні права і свободи громадян. Однак, докладно характеризуючи стосунки між гілками влади, він звертав основну увагу на умови забезпечення незалежності кожної з них. Поза його увагою залишилися важливі питання: яким чином забезпечується необхідна в управлінні державою єдність діяльності всіх гілок

влади, у чому полягало головне завдання судової влади та якими конкретними правами і свободами користувались громадяни досліджуваного ним державного ладу.

Б. М. Чичерін (1828–1904) також з різних форм правової держави надавав перевагу конституційній монархії. За його словами, «безсмертна заслуга» Монтеस्क'є полягає в тому, що він «підняв конституційну монархію на ступінь всесвітнього ідеалу для захисту свободи» обґрунтуванням необхідності «розподілу політичної влади між незалежними один від одного тілами, що стримують одне одного». Філософ сформулював «те найважливіше у політиці правило, що надлишкове зосередження влади в будь-чиїх руках, самодержцзя чи більшості, завжди шкідливе для держави і загрожує небезпекою громадянам», оскільки веде до деспотизму [4, ч. II, с. 372]. Відповідно до опису Чичеріна структура конституційної монархії охоплює верхню і нижню палати народного представництва та монарха. Дві палати, що здійснюють законодавчий процес, необхідні для забезпечення «більшої зрілості» ухвалених постанов та попередження зіткнень між монархом і представництвом. Верхній палаті «забезпечується рівна участь у законодавстві», якщо не брати до уваги, що у вирішенні фінансових питань вона «посідає лише друге місце». Вона вгамовує пристрасті нижньої палати і надає більшій вагомості рішенням монарха чи палати представників. Дві палати разом представляють й усю повноту громадських елементів – аристократичних та демократичних [5, ч. III, с. 169, 254].

Члени верхньої палати, на погляд ученого, можуть бути спадковими і призначуваними монархом довічно, оскільки «строкове призначення» є несумісним з незалежністю палати. Призначення вимагає певного становища чи звання: вищі сановники, багаті землевласники, кардинали, єпископи, маршали, канцлери тощо. Чичерін допускав і виборність членів верхньої палати на певний строк: від різних станів та корпорацій, від народу і навіть від нижньої палати. Він доводив, що у верхню палату не слід уводити людей, які втілюють у собі віджитий порядок та втрачені права і категорично протестував проти комплектування верхньої палати лише одним дворянством. На його думку, складена із дворянства верхня палата є ворогом ліберальних прагнень і народного представництва, перешкодою конституційному життю [6, с. 195–196]. Нижня палата, на переконання Чичеріна, має складатися з представників цілого народу, а не станів, інтересів чи місцевостей. Вона відіграє важливішу роль, ніж верхня палата. У ній лежить головна рушійна пружина конституційного правління. Вона є справжнім представником громадської думки з усіма її коливаннями, поворотами, боротьбою [5, ч. I, с. 169, 257]. Переважаюче значення нижньої палати вчений убачав і в її правах. Вона ухвалює бюджет, вирішує питання щодо стягнення податків, контролює витрати, має право запиту до будь-якого міністерства, перевірки дотримання законності дій, суду над вищими посадовими особами за порушення законів.

Вищу виконавчу владу уособлює монарх. Він формує уряд і може очолювати його особисто або доручати і формування, і керівництво обраній ним особі. Монарх вирішує питання війни і миру, важливих внутрішніх перетворень, вживає заходів щодо поліпшення побуту нижчих прошарків населення, відіграє роль примирителя. Він має право не затвердити постанови обох палат, розпустити палату представників і призначити нові вибори. Будь-яка його дія здійснюється через відповідних міністрів, і його розпорядження мають силу лише після скріплення підписом міністра. При цьому монарх залишається недоторканою особою і під час зіткнення з палатою не підлягає відповідальності. Усю відповідальність бере на себе міністр, який може бути притягнутий до обвинувачення та суду [6, с. 231–232]. Судова влада також незалежна і, як і законодавча та виконавча, не повинна ввірятися лише одному елементу суспільства – народу, аристократії чи монарху. Усі ці компоненти мають брати участь у здійсненні судової влади: монарх – призначенням суддів, народ – обранням присяжних засідателів, парламент – судом над міністрами, що вчинили посадові злочини [6, с. 222, 242].

Вивчаючи теорію конституційної монархії Монтеस्क'є, Чичерін відмітив притаманні їй недоліки. *По-перше*, його концепція поділу гілок влади цілковито обминала питання про те, яким чином досягається їх єдність в управлінні державою. *По-друге*, філософ визначав «абсолютно нікчемну» роль судової влади, а *по-третє*, не приділив уваги «законам, що зберігають особисту свободу громадян» [4, ч. III, с. 378–379]. Учений вважав означені недоліки досить важливими та усував їх у власній концепції конституційної монархії. Він підкреслював, що до визначення прав та обов'язків палат і монарха необхідно підходити з урахуванням не тільки поділу гілок влади, а й єдності управління. Уся політика повинна спрямовуватися на встановлення узгоджених дій незалежних один від одного гілок влади, без чого установам загрожує небезпека. Кожна влада

починає переступати межі свого права, підриває законний порядок і настає панування сили, наслідки якого неможливо передбачити» [5, ч. III, с. 226].

Найважливішу роль в обмеженні виходу елементів верховної влади за межі своїх повноважень та забезпеченні єдності управління державою Чичерін відводив монарху. Він уважав, що посередником між представленими у двопалатних законодавчих зборах непримиренними силами суспільства – демократією та аристократією «може бути тільки єдина державна влада, що стоїть над ними і, маючи на увазі загальну мету, зважає протилежні інтереси, стримує недоречні прагнення і надає кожному належне йому в загальному організмі місце» [7, т. 2, с. 358]. Подібна влада має бути сильною, незалежною від загальних стихій, стояти над ними і бути єдиною. На переконання вченого, вона «втілюється в особі монарха, що царює за власним правом, а не за обранням тієї чи іншої частини суспільства». Монарх ухвалює рішення стосовно палат, що переступили межі своїх повноважень. Він може не затвердити постанови нижньої палати, розпустити її та призначити нові вибори, звернутися до народу із закликами. Те саме стосується й верхньої палати: якщо вона виборна, монарх може її розпустити. Якщо ж її депутати призначаються монархом, він може змінити їх чисельний склад з метою подолання «впертої більшості». Монарх контролює і діяльність відповідального перед палатами та судом уряду. Його ж особа за сутністю своєї влади священна, недоторкана і відповідальності не підлягає. Попередження ж його незаконних дій здійснюється через відповідальність міністрів: будь-яка постанова монарха вступає в силу лише після її скріплення підписом відповідного міністра. Останній тим самим бере на себе всю відповідальність за дії і може підлягати суду [5, ч. I, с. 177–179].

Чичерін підкреслював особливу важливість дотримання монархом ролі безпристрасного та справедливого примирителя та радника, що стоїть над громадськими силами. «Якими б не були його особисті погляди, – писав учений, – від нього вимагаються дві речі, без яких правильна дія конституційного порядку є немислимою: 1) щоб він не проводив своєї власної політики всупереч вираженим його представниками бажанням народу; 2) щоб він не виявляв ворожих стосунків до будь-якої партії». Чичерін пояснював, що ворожі стосунки між монархом і народом в особі парламенту «є найнебезпечнішою річчю для держави». Вони підривають почуття довіри та поваги до монарха, принижують його значення та розхитують «підвалини державного організму». Ще гірше, коли у зіткненні монарх примушується відступити: «авторитет його зникає, він принижується в очах народу». І навпаки, деспотичний опір здійсненню назрілих перетворень, ігнорування думки народу означають, за словами вченого, у новий час, особливо у XIX ст., ще більшу слабкість монарха і неминуче ведуть до кривавих соціальних потрясінь [5, ч. III, с. 244].

Чичерін зазначав, що всі перелічені заходи можуть виявитися недостатніми для встановлення єдності в управлінні. Палати та уряд можуть дотримуватися законності і не приходити до згоди. Для усунення такого положення виникла практика «парламентського правління» – призначення уряду із представників партії, що складає більшість у нижній палаті. Перевага такого правління полягає у встановленні живої єдності між урядом та народом, забезпеченні єдності зусиль у самому уряді, а отже, і його сили. Чергування різних партій у державному управлінні «найвищою мірою вигідне» і для них, і для суспільства. Членам уряду досить корисно побувати в опозиції, оскільки довгострокове володіння владою «осліплює». Правителі втрачають здатність бачити справжні потреби суспільства. Останні краще за все розкриваються перед опозицією, яка перебуває ближче до народу. Він же нещадно критикує всі дії уряду, змушує його бути обережним, робити менше помилок. З другого боку, опозиції корисно побути при владі, яка розкриває їй очі на умови та потреби правління [5, ч. I, с. 237–242].

Таке чергування партій є корисним і для суспільства. Зміна умов часто потребує зміни й політичного напрямку. Чергування партій притягує на користь держави всі політичні здібності країни. Володіння владою слугує «пробним каменем» для політичних партій. Корегуються їхні програми, виявляється нікчемність демагогів. Уважаючи «парламентське правління» цвітом конституційного порядку, Чичерін у той же час підкреслював необхідність наявності сильної громадської думки та досвідчених політичних партій, без яких може розладнатися все управління. Він убачав силу уряду за «парламентського правління» у тому, що він призначається поза палатою і незалежно від неї. Король не править, а лише є знаменом національної єдності, охоронником конституції. У випадку конфлікту між урядом та палатою він виявляється суддею і вирішує: повинен уряд піти у відставку чи розпустити палату. Чичерін вважав, що «політичний розвиток народу рано чи пізно неминуче призводить до “парламентського правління”» [5, ч. I, с. 180].

Виправляючи інші недоліки концепції конституційної монархії Монтеस्क'є, Чичерін надавав важливого значення питанню забезпечення прав і свобод громадян. Він поділяв громадянські права на особисті та політичні. Особисті права, за його розумінням, належать громадянам як окремим, підпорядкованим державній владі особам. Політичні права – це права, що належать громадянам як учасникам влади. Чичерін висував вимоги таких особистих прав громадян: 1) особиста свобода; 2) недоторканність оселі, паперів та листів; 3) свобода і недоторканність власності; 4) свобода промислів і занять; 5) свобода совісті; 6) свобода слова; 7) свобода друку; 8) свобода викладання і громадського виховання; 9) свобода зборів і товариств; 10) свобода громадської думки; 11) публічність усіх урядових дій; 12) публічність і гласність судочинства; 13) право прохань [5, ч. I, с. 201]. До політичних прав учений відносив право обирати та бути обраним. При цьому Чичерін був прихильником майнового та освітнього цензів з метою забезпечення народного представництва більшою політичною здатністю. У той же час він говорив про необхідність надання політичних прав і робітничому класу за умови виявлення ним громадської активності [6, с. 216; 5, ч. I, с. 233]. Особливу роль у забезпеченні прав і свобод громадян Чичерін відводив незалежному суду, перш за все суду присяжних засідателів. Останньому, на думку вченого, мають бути підвідомчі справи про політичні злочини як гаранту людської свободи та попередження свавілля влади. «Підданий, що відмовляється виконувати незаконне розпорядження урядової влади, підлягає суду, і суд може його виправдати, тим самим розпорядження лишається сили, – зазначав Чичерін. – Але для цього необхідно, аби зіткнення влади з громадянами, які мають політичний характер, підлягали незалежному суду, а не адміністративній юстиції, що знаходиться в руках уряду. Найважливішу роль тут відіграє суд присяжних» [5, ч. I, с. 173].

Учений засуджував вилучення властями Росії політичних справ із відомства суду присяжних після процесу Віри Засулич (березень 1878 р.) і звертав увагу на неможливість забезпечити свободу особи за відсутності незалежного суду [3, с. 96]. «Найбільше особиста свобода залежить від законів кримінальних, – підкреслював він, – адже безпека перш за все порушується довільними обвинуваченнями та покараннями. Вище торжество свободи у цьому сенсі полягає в тому, аби кожне покарання було відповідним до злочину. Тоді зникає будь-яке свавілля, а покарання залежить не від примхи влади, а від самої сутності речей» [4, ч. II, с. 380].

Висновки. Головною притягальною силою досліджуваного Монтеस्क'є і Чичеріним об'єкта, які в різний час, у різних країнах та за різних обставин опрацьовували свої концепції найбільш раціонального, на їх погляд, державного устрою, була перш за все політична і громадянська свобода. Найважливіший визначальний чинник її забезпечення вони вбачали у поділі гілок влади. Однак, хоча ці концепції і будувалися за допомогою використання одного і того самого зразка, що реально існував, а саме державного устрою Англії, вони істотно відрізнялися певними особливостями. Докладно вмотивовуючи необхідність поділу гілок влади як один із вирішальних чинників забезпечення політичних і громадянських свобод людини, Монтеस्क'є випустив із свого поля зору такі важливі для існування досліджуваного політичного ладу питання про те, яким чином досягається необхідна єдність різних гілок влади у процесі управління державою, які конкретні закони мають зберігати особисті свободи громадян та якою має бути при цьому роль судової влади. Чичерін не тільки вказав на ці недоліки концепції Монтеस्क'є, а й усував їх у власній концепції, що надавало їй, поряд з науково-теоретичним, ще й практичного значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зінченко О. В. Б. М. Чичерін – провідний теоретик лібералізації Росії (друга половина XIX – початок XX століть) / О. В. Зінченко. – Х. : НТМТ, 2010. – 180 с.
2. Монтеस्क'є Ш. О духе законов / Ш. Монтеस्क'є // Монтеस्क'є Шарль. Избр. произведения. – М. : Госполитиздат, 1955. – С. 159–733.
3. Чичерин Б. Н. Воспоминания. Земство и Московская Дума / Б. Н. Чичерин. – М. : Север, 1934. – 372 с.
4. Чичерин Б. Н. История политических учений : в 5 т. / Б. Н. Чичерин. – М. : Грачева, 1869–1902.
5. Чичерин Б. Н. Курс государственной науки : в 3 ч. / Б. Н. Чичерин. – Изд. 2-е. – М. : Кушнерева, 1899. – 810 с.
6. Чичерин Б. Н. О народном представительстве / Б. Н. Чичерин. – Изд. 2-е. – М. : Грачева, 1899. – 810 с.
7. Чичерин Б. Н. Собственность и государство : в 2 т. / Б. Н. Чичерин. – М. : Мартянова, 1882.

АНАЛИЗ КОНЦЕПЦИИ КОНСТИТУЦИОННОЙ МОНАРХИИ Ш. Л. ДЕ МОНТЕСК'Є В НАУЧНОМ НАСЛЕДИИ Б. Н. ЧИЧЕРИНА

Осуществлен сравнительный анализ изложенных французским просветителем XVIII в. Ш. Л. де Монтескье и ведущим теоретиком либерализации Российской империи XIX в. Б. Н. Чичериным концепций конституционной монархии. Основное внимание уделено изложению мыслителями сущности разделения властей, указанным Чичериным недостаткам концепции и обоснованию выдвинутых им положений по их устранению.

Ключевые слова: *разделение властей, конституционная монархия.*

**ANALYSIS OF THE CONCEPT OF CONSTITUTIONAL MONARCHY BY SH. L. DE MONTESKIE IN
SCIENTIFIC HERITAGE OF
B. N. CHICHERIN**

Zinchenko O. V.

The comparative analysis stated by the French educator XVIII century Sh. L. de Monteskie and the Russian leading theorist of liberalization of Russian empire XIX century by B. N. Chicherin of concepts of constitutional monarchy is carried out. The author gives the basic attention to a statement thinkers of essence of division of the authorities, the specified by Chicherin to lacks of the concept of Monteskie and a substantiation of the positions put forward by him on their elimination.

Key words: *the division of authorities, the constitutional monarchy.*